

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ТРАЄКТОРІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ В СОЦІАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

©2026 **СТОЛЯРУК Х. С., ФЕДОРКОВИЧ М. В.**

УДК 364-051:338.45
JEL: D64; L31

Столярук Х. С., Федоркович М. В. Волонтерство як траєкторія професійного розвитку в соціальному підприємстві

Статтю присвячено аналізу волонтерства як діяльності, що потребує розвитку конкретних компетентностей і перспектив перерости в новий професійний напрямок на ринку праці. Встановлено, що волонтерство передбачає ряд функцій, які формують в людини певні знання та навички, що диференціює істинного волонтера від особи, яка займається псевдоволонтерством. Задля закріплення цієї тенденції в роботі здійснено дослідження ролі закладів вищої освіти, які у свої освітньо-професійні програми інтегрували дисципліни, що присвячені розвитку компетентності у сфері волонтерства. Проведено теоретичний аналіз думок і підходів до значення та змісту діяльності волонтерів і зроблено висновок про те, що така діяльність може бути хорошим трампліном у розвиток кар'єри в напрямку соціального підприємництва. Останнє передбачає розширення компетентностей, якими має володіти волонтер, і розвиток нових – у рамках вищої освіти, які б задовольняли умови ефективного соціального менеджменту. Здійснено аналіз освітньо-професійних програм у закладах вищої освіти, які інтегрували спеціалізації та конкретні дисципліни, що безпосередньо спрямовані на формування та розвиток компетентностей соціального підприємця. За результатами дослідження запропоновано враховувати три ключові компоненти кадрового потенціалу соціального підприємства: освітній – забезпечує формування базових і спеціалізованих компетентностей, необхідних для створення та запуску соціальних підприємств; кар'єрний – гарантує стійкість професійного шляху, можливість вертикальної та горизонтальної мобільності, а також здатність до постійних інновацій; мотиваційний – підвищує внутрішню та зовнішню залученість до соціальних проєктів, сприяє збереженню довгострокової відданості соціальній місії. Встановлено, що волонтерський досвід сприяє розвитку підприємницької ідентичності, посилює мотивацію до створення стійких соціальних моделей і формує унікальний компетентнісний профіль, який поєднує соціальну чутливість, управлінські навички та здатність до інновацій у сфері суспільного блага, що робить волонтерів привабливими кандидатами для ролі засновників або ключових менеджерів соціальних підприємств.

Ключові слова: волонтерство, соціальне підприємництво, освіта, менеджмент, соціальна відповідальність.

Табл.: 3. **Бібл.:** 14.

Столярук Христина Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціоекономіки та управління персоналом, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: khrystyna.stoliaruk@kneu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9264-2024>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/K-8045-2018>

Федоркович Марія Василівна – здобувач, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: fedorkovych.maria@gmail.com

UDC 364-051:338.45
JEL: D64; L31

Stoliaruk K. S., Fedorkovych M. V. Volunteering As a Trajectory of Professional Development in Social Entrepreneurship

The article focuses on analyzing volunteering as an activity that requires the development of specific competencies and the potential to evolve into a new professional path in the labor market. It has been found that volunteering involves a range of functions that develop certain knowledge and skills in a person, distinguishing a true volunteer from someone engaged in pseudo-volunteering. To reinforce this trend in practice, a study was conducted on the role of higher education institutions, which have integrated courses dedicated to developing volunteering competencies into their educational and professional programs. A theoretical analysis of perspectives and approaches regarding the meaning and content of volunteer activities was conducted, leading to the conclusion that such activities can serve as a strong springboard for career development in the field of social entrepreneurship. The latter involves expanding the competencies that a volunteer should possess and developing new ones within higher education to meet the requirements of effective social management. An analysis was carried out of educational and professional programs at higher education institutions that integrated specializations and specific courses directly aimed at forming and developing the competencies of a social entrepreneur. Based on the study's results, it is proposed to consider three key components of a social enterprise's human resource potential: educational – ensures the development of basic and specialized competencies necessary for creating and launching social enterprises; career – guarantees the stability of the professional path, opportunities for vertical and horizontal mobility, as well as the capacity for continuous innovation; motivational – enhances internal and external engagement in social projects and supports long-term commitment to the social mission. It has been found that volunteer experience promotes the development of entrepreneurial identity, strengthens motivation to create sustainable social models, and develops a unique competency profile that combines social sensitivity, managerial skills, and the ability to innovate in the field of public good, making volunteers attractive candidates for the roles of founders or key managers of social enterprises.

Keywords: volunteering, social entrepreneurship, education, management, social responsibility.

Tabl.: 3. **Bibl.:** 14.

Stoliaruk Khrystyna S. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Socio-Economics and Personnel Management, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (54/1 Beresteiskyy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: khrystyna.stoliaruk@kneu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9264-2024>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/K-8045-2018>

Fedorkovych Mariia V. – Applicant, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (54/1 Beresteiskyy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: fedorkovych.maria@gmail.com

У сучасному світі, позначеному швидкими соціально-економічними трансформаціями, повномасштабною війною в Україні, міграційними кризами та екологічними викликами, традиційні моделі державного управління та благодійності вже є недостатніми для поліпшення ситуації. На цьому тлі соціальне підприємництво утверджується як інноваційна парадигма, що поєднує підприємницьку ініціативу з чіткою соціальною місією, забезпечуючи стале вирішення суспільних проблем через самоокупні бізнес-моделі. Унікальністю соціального підприємництва є використання підприємницьких інструментів для розробки, фінансування та реалізації рішень соціальних, культурних чи екологічних завдань, де критерієм успіху є не лише прибуток, а насамперед соціальна віддача та масштабний суспільний вплив. Особливе місце в цьому процесі посідає волонтерство, для якого характерною є добровільна, некомерційна діяльність, спрямована на суспільне благо. Воно виступає не тільки формою громадянської солідарності, а й потужним каналом набуття практичних компетентностей, формування людського та соціального капіталу, а також переходу від епізодичної допомоги до системної професійної діяльності саме в умовах війни.

У науковому дискурсі волонтерство дедалі частіше розглядається як траєкторія професійного розвитку, що сприяє розвитку лідерських якостей, навичок проектного менеджменту, комунікації, командної роботи та соціальної відповідальності – саме тих компетентностей, які є визначальними для успішного соціального підприємця в умовах воєнних викликів.

Актуальність теми зумовлена низкою об'єктивних чинників. По-перше, Україна демонструє один із найвищих рівнів волонтерської активності у світі, особливо після початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 році. Волонтерський рух став каталізатором суспільної самоорганізації, акумулюючи мільйони годин добровільної праці та перетворюючи тисячі учасників на носіїв практичного досвіду саме під час війни. По-друге, багато волонтерських ініціатив еволюціонують у соціальні підприємства, що забезпечують не лише продовження соціальної місії в умовах воєнного часу, а й фінансову стійкість і масштабованість. Волонтерський рух є каталізатором становлення соціального підприємства, сприяючи поширенню корпоративної соціальної відповідальності, формуванню довіри суспільства до бізнесу та розширенню зайнятості для вразливих груп населення в період війни.

Слід зазначити, що чимало сучасних наукових праць присвячено становленню волонтерства та соціального підприємства, а також проблемам у цій царині. Так, з-поміж науковців, які дослі-

джують зазначені аспекти, хочемо відмітити таких: Л. Щаслива у своїй праці здійснила аналіз інститутів соціального підприємництва і волонтерства та вивчення зарубіжного досвіду розвитку соціальних підприємств для вирішення суспільних проблем [13]; Л. Бойко приділила увагу дослідженню міжнародного волонтерства, а також розвитку волонтерського руху в Україні в умовах глобальних викликів [11]; Ю. Мацієвський та Я. Лук'ячук представили моделі та форми псевдоволонтерства [6]; О. Головка дослідила історико-правовий аспект волонтерства та його відмінність від інших видів громадської діяльності [1]; Л. Писаренко, Л. Плукчи, І. Федорова метою свого дослідження поставили аналіз специфіки волонтерської діяльності, дотримання журналістами стандартів під час висвітлення цієї проблематики та міри неупередженого ставлення до теми в матеріалах, друкованих ЗМІ [7]; Л. Хижняк описує розвиток міжнародного волонтерства в Україні та його ключові практики [9]; Л. Бевзенко та О. Злобіна запропонували підхід, який дає можливість пояснити, як на тлі інституційної нестійкості постає саморганізаційна генеза колективної активності, яка каналізується у волонтерський рух [10]; Т. Павлюк, О. Демченко проаналізували волонтерську діяльність в Україні та здійснили оцінку її основних показників [3]; Р. Захарчин у своїй праці довів достовірність гіпотези щодо важливості синергії інституції освіти та волонтерства [4]; про роль і місце волонтерського руху в системі соціального підприємства для сталого розвитку повоєнної України пишуть у своїй праці О. Наумова та Н. Наумова [14]. Більш глибоко в контексті соціального підприємництва розглядають волонтерство у своїй праці Н. Ларіна та С. Ларін, які на прикладі діяльності волонтерських центрів Кіровоградської області розкрили досвід соціального підприємства та соціальної відповідальності в сучасних умовах [2]; Г. Захарчин та О. Юрченко дослідили функції волонтерства в контексті розвитку людського капіталу, визначивши можливі компетентності волонтерів [8] та інші.

Незважаючи на чималий доробок науковців у царині волонтерства та соціального підприємства, наукове осмислення волонтерства саме як траєкторії професійного розвитку в соціальному підприємстві залишається фрагментарним. Існуючі роботи здебільшого присвячені ролі волонтерства в підготовці соціальних працівників, особистісно-професійному становленню молоді чи загальному впливу на громадянське суспільство. Менш дослідженими є механізми трансформації волонтерського досвіду в підприємницькі компетентності соціальної спрямованості

саме в умовах триваючої повномасштабної війни та підготовки до післявоєнного відновлення України. Відсутність комплексної теоретико-методологічної бази гальмує розробку ефективних програм підтримки таких траєкторій, що особливо актуально в умовах воєнного часу.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та емпіричний аналіз волонтерства як траєкторії професійного розвитку в соціальному підприємництві, з акцентом на українському контексті в умовах повномасштабної війни. Для досягнення мети заплановано вирішення таких завдань:

- ✦ розкрити взаємозв'язок понять «волонтерство» та «соціальне підприємництво»;
- ✦ проаналізувати роль вищої освіти в набутті та трансфері професійних компетентностей у волонтерській діяльності;
- ✦ дослідити кейси українських закладів вищої освіти щодо розвитку компетентностей у волонтерстві та соціальному підприємництві, що виникли на базі волонтерських ініціатив під час воєнного періоду;
- ✦ обґрунтувати модель підтримки волонтерсько-підприємницьких траєкторій у контексті сталого розвитку в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Волонтерство як різновид громадської діяльності – це обов'язково неприбуткова діяльність лише на добровільних засадах, що приносить користь (допомагає) або окремій соціальній групі, або суспільству загалом. Також волонтерство послуговується засобом підтримки та піклування соціально вразливих категорій населення і спрямоване на вирішення різноманітних соціальних проблем. Волонтерство також сприяє спілкуванню між членами громад, громадянами держави, допомагає налагодити дієвий діалог між різними верствами населення [1].

Допомагати іншим – це природа людини. Особливо в умовах кризи ця природа має здатність максимально розкриватись. Ми хочемо допомогти іншим у межах своїх можливостей, а інколи навіть більше. У часи війни благодійність і волонтерство виходять на інший рівень, мобілізуючи величезний ресурс. Єдина проблема з благодійністю та волонтерством – брак сталості цих явищ. Ресурси благодійника обмежені, а енергія волонтера може закінчитись. Соціальне підприємництво пропонує механізм необмеженої підтримки позитивних зусиль, оскільки це бізнес, який у разі успіху буде працювати як злагоджений механізм і генерувати ресурс. Цей ресурс може бути спрямований на розширення діяльності та виплату винагороди залученим до процесів, що, своєю чергою, дозволить ініціативі існувати довго [2].

Волонтерська діяльність передбачає ряд особливостей, якостей і здібностей людини. Їх набір може бути необмеженим і постійно варіюватись, однак суспільство має багато прикладів, які демонструють портрет сучасного волонтера.

Т. Павлюк та О. Демченко у своєму дослідженні встановили тенденцію до невпинного зростання в Україні кількості організацій та установ, що залучають до своєї діяльності волонтерів для провадження волонтерської діяльності. У 2015 році це було всього 58 організацій та установ, які здійснювали благодійну діяльність і соціальну роботу за допомогою волонтерів, а у 2023 році – це вже 1661 організація та установа. Темпи зростання організацій та установ, що залучали волонтерів до своїх проєктів, протягом 2015–2023 рр., складають 2863,8%, що у 29 разів більше від початку розвитку волонтерської діяльності в Україні [3].

Стає очевидним факт, що волонтер – це не просто стиль життя людини, а й, свого роду, «професія», вимогам якої потрібно відповідати. Проведений нами аналіз робочих програм і навчальних планів закладів вищої освіти дав змогу сформулювати перелік тих з них, які в освітньому процесі розвивають компетентності, необхідні для здійснення волонтерської діяльності. Результати дослідження наведено в *табл. 1*.

Вибірка закладів вищої освіти, які присвячують в освітньо-професійних програмах кредити для дисциплін, що стосуються волонтерства, не є вичерпною, втім, вона дає можливість зробити висновки, що освіта не стоїть осторонь розвитку як теоретичних знань, так і формування практичних компетентностей в цій царині.

Треба розуміти, що освіта покликана, окрім класичного призначення – навчання, виконувати і поточну соціальну функцію, що продиктована умовами, обставинами, процесами тощо. Волонтерський рух для ефективного функціонування, як в умовах воєнних дій, так і в мирний період, повинен базуватися не тільки на практичних площинах, але й мати міцне теоретичне підґрунтя. Оскільки діяльність волонтерів потребує різносторонніх знань у багатьох сферах суспільного буття, де виникають все можливі виклики, а також для того, щоби розуміти природу цих викликів і специфіку кожного сегмента людей, які потребують допомоги, міцна теоретична база є життєво важливою. Таку теоретичну базу покликана та цілком спроможна закласти освіта, причому уже з її початкових етапів [4].

Законодавча база також має розвиток у напрямку посилення підтримки волонтерського руху в освітній площині. Так, прийнятий 12.09.2025 року

**Перелік закладів вищої освіти України з інтеграцією в освітні програми дисциплін,
присвячених волонтерству**

Назва ЗВО	Місто	Деталі програми/дисципліни
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана (КНЕУ)	Київ	Дисципліна «Волонтерство та благодійництво» (вибіркова) на бакалавраті та магістратурі факультету управління персоналом, соціології та психології. На бакалавраті: частина циклу професійної підготовки, фокус на волонтерстві як інструменті соціального менеджменту, благодійництві, етиці та практичних аспектах. На магістратурі: спеціально для освітньої програми «Соціальний менеджмент», включає теми HR-консалтингу, кар'єрного менеджменту, коучингу з акцентом на волонтерство та благодійництво в управлінні персоналом
Київський університет ім. Бориса Грінченка (КУБГ)	Київ	Модулі в робочих програмах: «Практикум із розвитку волонтерства та соціальної згуртованості в громаді» (для бакалаврів освітньої програми «Соціальна адвокація», спеціальність 231 «Соціальна робота», фокус на теоретичних основах, менеджменті волонтерства, розвитку соціальної активності, проєктній діяльності); «Практикум із розвитку лідерства та волонтерства в молодіжному середовищі» (для бакалаврів освітньої програми «Соціальна педагогіка», спеціальність 231 «Соціальна робота», фокус на теоретичних засадах, менеджменті, розвитку лідерства через волонтерство); дисципліна «Методика організації волонтерської діяльності»
Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського (ПНПУ)	Одеса	Дисципліна «Волонтерський рух в Україні» (психолого-педагогічний цикл, мета: формування уявлень про волонтерство як оптимізацію соціальної роботи; розширення знань про методи організації; розвиток навичок підготовки волонтерів для проєктів)
Український державний університет ім. Михайла Драгоманова (УДУ)	Київ	Дисципліна «Волонтерство» (3 семестр, кредитна; контрольна група в дослідженні; фокус на теоретичних засадах волонтерства)
Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП)	Київ	Дисципліна «Підготовка та організація волонтерів» (вибіркова, бакалаврський рівень, спеціальність 231 «Соціальна робота»). Мета: підготовка волонтерських лідерів, здатних очолювати волонтерський рух в Україні, та формування практичних навичок організувати волонтерські об'єднання, групи, команди
Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського (ВДПУ)	Вінниця	Дисципліна «Менеджмент волонтерства» (вибіркова, магістерський рівень, спеціальність 231 «Соціальна робота»). Мета: освоєння професійних компетенцій, пов'язаних з організацією та управлінням волонтерською діяльністю, заснованих на знаннях в області теорії управління добровольчими ресурсами, включно із законодавством і фінансами, володінням практичними навичками у сфері менеджменту волонтерства. Обсяг: 90 годин (3 кредити ЄКТС), 3 семестр
Рівненський державний гуманітарний університет (РДГУ)	Рівне	Дисципліна «Соціально-орієнтована волонтерська діяльність». Мета: сприяти оволодінню знаннями про основні інституційні та практичні засади волонтерської діяльності
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (ЛДУБЖД)	Львів	Дисципліна «Волонтерська діяльність» (вибіркова, бакалаврський рівень, спеціальність 231 «Соціальна робота», 3-й рік, 6 семестр). Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними інституційними й практичними засадами волонтерської діяльності. Кредити: 4,5 (135 годин)

Джерело: авторська розробка на основі проведеного дослідження.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності серед здобувачів освіти» передбачає внесення змін до Законів України «Про повну

загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про фахову передвищу освіту» та «Про волонтерську діяльність», зокрема, щодо: закрі-

плення права волонтерів на визнання набутих під час волонтерської діяльності компетентностей у порядку, передбаченому для визнання результатів неформальної та інформальної освіти; закріплення обов'язку керівника закладу освіти щодо сприяння розвитку волонтерства серед учасників освітнього процесу у вільний від занять час; уточнення права волонтера на зарахування часу волонтерської діяльності до практики в разі її відповідності освітній програмі закладу освіти за згодою закладу освіти; встановлення обов'язковості письмового підтвердження здійснення волонтерської діяльності; визначення поняття «мотиваційний лист» [5].

На наше переконання, це важливий крок в освіті України, який може «виховати» сумлінних волонтерів, а в подальшому – і соціальних підприємців. Це створює своєрідний щит щодо перешкоджання різного роду шахрайства, як-от псевдоволонтерство. На думку Ю. Мацієвського та Я. Лук'янчук, останнє є не лише різновидом шахрайства, а й спрямоване на отримання приватної користі та має на меті самопросування – схильність індивідів чи організацій використовувати псевдоволонтерство як засіб для підвищення власного іміджу або бренду без реального наміру допомагати іншим [6]. Натомість, як зазначають Л. Писаренко, Л. Плукчи та І. Федорова, основними мотивами участі у волонтерській діяльності мають бути такі: реалізація соціально відповідальних громадських ініціатив, спрямованих на розв'язання нагальних соціальних та інших проблем власними силами, силами громади; виконання особистого обов'язку перед собою та перед суспільством за принципом: «Якщо не я, то хто?»; бажання громадянина добровільно та безоплатно надати допомогу тим, хто її потребує, реалізувати свої моральні та релігійні принципи, відчувати себе потрібним і корисним для інших; самореалізація людини, подальше професійне зростання; отримання морального задоволення від вдячності людей, яким надана допомога; отримання широких можливостей мати доступ і розпоряджатися фінансовими та іншими ресурсами тощо [7]. Власне, роль освіти і полягає в підготовці дійсно соціально активних і відповідальних волонтерів, компетентності яких стануть своєрідними індикаторами достовірності їхніх соціально корисних намірів.

Г. Захарчин та О. Юрченко у своїй праці виокремлюють кілька функцій волонтерства: *освітня* (формування умінь нестандартно та вчасно вирішувати проблеми, становлення життєвої, професійної, соціальної та громадянської компетентності волонтерів, розвиток здатності управляти змінами та вміння працювати всупереч несприят-

ливим обставинам, інтегрування знань із різних галузей); *аксіологічна функція* має ціннісно-прикладний сенс, оскільки чітко демонструє, що на основі цінностей волонтер здійснює свій життєвий вибір і напрям діяльності; *комунікаційна та активізаційна функції* волонтерства (практичні навички, новий досвід, які щоденно здобувають волонтери, і які стають їхнім особистісним капіталом, одночасно примножуючи людський капітал суспільства); *мобілізаційна функція* дозволяє використовувати складні виклики та обставини для нових можливостей, розвиваючи креативність, мобілізуючи внутрішню енергію на особистісний розвиток, творчі здібності та пізнавально-діяльну активність; *культурологічна функція* волонтерства (розвиває культуру відповідальності через призму категорій етики та права, що є відображенням високого рівня свідомості волонтерів і розуміння необхідності дотримання правил взаємовідносин у суспільстві в умовах жорстких викликів); *світоглядна функція* є силовим полем, яке розширює не тільки можливості пізнання, але й розвиває практичну дієвість людини, дає розуміння мотиваційних цілей волонтерів та волонтерського руху загалом [8].

Характеристиками волонтерства визнано такі: масовість, мережевість, багатоканальність і певна мозаїчність його фінансування. Ціннісну основу волонтерства становлять гуманізм, милосердя, турбота. Практики турботи в міжнародному волонтерстві під час війни різноманітні, багатофакторні та багатозадачні, адже вони поширюються на військових і цивільних, на різноманітні соціально вразливі соціально-демографічні групи населення [9].

Тому можна висунути гіпотезу, що волонтерство як діяльність потребує відповідного набору компетентностей, і, водночас, розвиває нові, соціально важливі навички, що можуть бути значущими для подальшого кар'єрного зростання на ринку праці.

Л. Бевзенко та О. Злобіна порівнюють ієрархію волонтерських спільнот із лідерською, подібною до ієрархії в ігровій команді: загальна справа, але є лідер, навколо якого всі добровільно єднаються. Лідер або кілька лідерів складають ядро спільноти, решта належать до периферії – більш щільної або більш розрідженої залежно від відстані до ядра. Ще одна суттєва характеристика цих спільнот – їхня процесуальність. Про них не можна говорити як про щось статичне. Це те, що існує лише як процес. І тут знову порівняння з ігровим процесом може бути доречним: як і будь-яка гра, спільнота існує завдяки процесу безперервних взаємодій і комунікацій між її членами [10].

Глобальне визнання волонтерства також підкреслює його важливість як компонента соціального підприємництва, який може вирішувати важливі соціальні, економічні та екологічні проблеми. Волонтерські рухи активно залучають людей до глобальних змін і позитивних трансформацій у світі [11].

Виходячи з попередніх роздумів, ми сформулювали зміст трьох важливих, на наш погляд, компонентів кадрового потенціалу соціального підприємства (табл. 2). Варто відмітити, що ці компоненти є похідними від згаданих вище функцій волонтерства.

соціальним підприємництвом, до своїх освітньо-професійних програм.

Цей список базується на доступних даних і не є вичерпним. Багато ЗВО інтегрують соціальне підприємництво як модулі в програми менеджменту, соціальної роботи чи економіки. Але вже на даному прикладі можна зробити висновок, що освіта бере активну участь у розвитку соціального підприємництва в Україні.

Поділяємо підхід О. Наумової та М. Наумової, які запропонували схему відображення багаторівневої структури системи соціального підприємства, де волонтерський рух відіграє важливе місце. У центрі системи розміщене соціальне під-

Таблиця 2

Компоненти кадрового потенціалу соціального підприємства

Компонент	Опис	Вплив на СП
Освітній	Знання в бізнесі, соціальних інноваціях, лідерстві	Формує компетентності для створення соціальних підприємств
Кар'єрний	Досвід, мобільність, розвиток навичок	Забезпечує стійкість та інновації в кар'єрі
Мотиваційний	Внутрішня мотивація, соціальна орієнтація	Підвищує залученість у соціальні проекти

Джерело: авторська розробка.

Соціальне підприємство, на відміну від соціальної відповідальності бізнесу, зобов'язується виконувати соціальну місію із самих початків свого створення. Кожен соціальний підприємець у статуті або іншому установчому документі чітко вказує соціальну проблему, а також відсоток від доходу і в який спосіб він його регулярно реінвестуватиме у вирішення цієї проблеми. Саме тому соціальне підприємництво – це зміна бізнес-моделі соціально відповідального бізнесу. Якщо для звичайного бізнесу соціальна відповідальність є добровільною та не обов'язковою регулярною практикою, то соціальний підприємець буде свою бізнес-модель та операційну діяльність безпосередньо для досягнення соціальної мети [12].

Ураховуючи теперішню ситуацію в Україні та її наслідки, соціальне підприємництво та волонтерська діяльність стають ще більш актуальними, тому дуже важливо проаналізувати причини попередніх невдач у намаганні запустити відповідні процеси та знайти ефективні засоби для їх усунення; врахувати зарубіжний досвід розвитку соціального підприємництва та волонтерства [13]. Також слід врахувати й роль вищої освіти у формуванні компетентностей, важливих для створення та організації функціонування соціального підприємства. У табл. 3 ми навели перелік закладів вищої освіти, які інтегрували дисципліни, пов'язані із

підприємство, що поєднує соціальну місію з економічною діяльністю компанії. Перший рівень цієї взаємодії утворюють волонтерські ініціативи та громадські організації, які надають соціальному підприємству нематеріальні ресурси – людський і соціальний капітал, довіру, ідеї подолання кризових ситуацій та репутаційну підтримку. Волонтери та працівники таких компаній набувають управлінських, комунікативних, цифрових, проектних і підприємницьких компетенцій, навчаються розв'язувати нагальні соціальні проблеми в умовах невизначеності, обмежених ресурсів і високої соціальної відповідальності. Це підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці, сприяє формуванню нової ланки лідерів громад і соціально орієнтованих підприємців. Для бізнесу волонтерська активність і співпраця з проектами соціального підприємництва є інвестицією в розвиток персоналу, зміцнення корпоративної культури та формування кадрового резерву, здатного згуртовано діяти в кризових умовах [14].

Інтеграція міждисциплінарних підходів може посилити мотиваційну компоненту, роблячи кар'єру в соціальному підприємстві привабливішою для молоді. Освітньо-кар'єрна компонента поєднує експлуатацію (використання існуючих знань) та експлорацію (пошук нових), сприяю-

Перелік закладів вищої освіти України з інтеграцією дисциплін соціального підприємництва в освітні програми

Назва ЗВО	Місто	Деталі програми/дисципліни
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана (КНЕУ)	Київ	Вибіркова дисципліна «Тренінг-курс «Соціальні стартапи та підприємництво» в рамках освітньої програми «Соціальний менеджмент» для студентів магістерського рівня підготовки (4 кредити)
Донецький національний університет ім. Василя Стуса (ДонНУ)	Вінниця	Освітня програма «Соціальне підприємництво» (магістр, 90 кредитів ЄКТС, 1 рік 4 місяці). Ключові дисципліни: «Соціальне підприємництво» (8,5 кредитів), «Соціальна відповідальність» (4 кредити), «Тренінг із соціального проектування та грантрайтингу» (4 кредити), «Креативна економіка» (4 кредити) та інші
Національний університет «Львівська політехніка»	Львів	Факультативний сертифікований курс «Соціальне підприємництво у сфері надання соціальних послуг» (для студентів ВПО та сімей ветеранів). Зміст: соціальні послуги для вразливих груп, основи соціального підприємництва, управління конфліктами, маркетинг для соціальних проєктів. Формат: офлайн/онлайн, безкоштовний, з можливістю зарахування в освіту
Національний університет «Чернігівська політехніка»	Чернігів	Модуль «Соціальне підприємництво» в програмі TURBO (частина дисципліни «Основи бізнес-проектування»). Фокус: від ідеї до місії соціального підприємства, реінтеграція через соціальне підприємництво
Національний університет «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА)	Київ	Дисципліна «Соціальне підприємництво» в освітньо-науковій програмі «Соціальна робота» (магістр, 3 кредити). Фокус на інтеграції соціального підприємництва в соціальну роботу
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (ОНУ)	Одеса	Дисципліна «Соціальне підприємництво: роль у розвитку сучасного суспільства» (тема для магістерської кваліфікаційної роботи на економічному факультеті). Фокус на ролі в економіці та суспільстві
Львівський національний аграрний університет (ЛНАУ)	Львів	Дисципліна «Соціальне підприємництво» (вибіркова для магістрів). Мета: формування компетентностей для управління соціальними проблемами через бізнес
Маріупольський державний університет (МДУ)	Київ	Програма «Інтеграція українських жінок-підприємниць» (4-денна, березень 2025, партнерство з Cambridge Judge Business School). Зміст: соціальне підприємництво як інструмент сталого розвитку, лідерство, фінансова стійкість, грантове фінансування, кооперація
Український державний університет фінансів та технологій (УДУФТ)	Київ	Вибіркова дисципліна «Соціальне підприємництво» (для магістрів). Також є фокус на загальноуніверситетських дисциплінах з підприємництва
Київський університет ім. Бориса Грінченка (КУБГ)	Київ	Проєкт «Відновлення через соціальне підприємництво» (ГО «Джуніор Ачівмент Україна») для студентів факультету психології, менеджменту та бізнесу. Фокус на реалізації соціальних проєктів
Полтавський державний аграрний університет (ПДАТУ)	Полтава	Майстер-клас «Соціальне підприємництво: від ініціативи до дій» (травень 2025). Включає генерацію ідей, формування ініціатив у рамках навчальних дисциплін

Джерело: розроблено авторами за результатами власного дослідження.

чи формуванню підприємницького мислення. Додатково, аналізуючи кар'єрні траєкторії ветеранів, можна відзначити потенціал для створення спеціалізованих програм, що поєднуюватимуть військовий

досвід з підприємництвом, посилюючи соціальний вплив через інтеграцію з глобальними мережами.

Кадровий потенціал соціальних підприємств в Україні критично залежить від освітньо-кар'єрної

компоненти, яка потребує системних реформ. Освіта формує компетентності, кар'єра – мотивацію та стійкість.

ВИСНОВКИ

Проведене в статті дослідження показало, що роль освітніх закладів є однією з ключових у формуванні волонтерських компетентностей і соціальних ініціатив, які в перспективі дають поштовх до розвитку соціального підприємництва. Аналіз показав, що волонтерство як діяльність і окремо, і в комплексі з освітніми закладами, може визначати нові кар'єрні траєкторії сучасної молоді, особливо враховуючи воєнні дії в Україні. Якщо раніше соціальні підприємства створювались стихійно, шляхом особистих ініціатив окремих людей, які задля реалізації соціальних цілей здобували неформальну освіту або займались самонавчанням, то наразі в перспективі можна сформулювати ефективне поле підтримки розвитку соціального підприємництва.

Значення закладів вищої освіти полягає не тільки у формуванні спеціалізованих освітніх програм, а й у розвитку компетентностей науково-педагогічного складу та стейкхолдерів у визнанні діючих волонтерів та зарахуванні їхньої діяльності в рамках чітко визначної кількості кредитів. Це дасть змогу таким фахівцям підтвердити свій професіоналізм на цьому важливому соціальному поприщі, а диплом державного зразка дозволить підтвердити свою надійність, уникаючи сумнівів щодо псевдоволонтерства. Крім того, визнання закладами вищої освіти розвитку відповідних компетентностей на достатньому рівні дасть змогу застосувати виданий диплом за напрямком соціального підприємництва.

Отже, перспективами подальших досліджень у цій царині може бути формування моделей компетентностей, які б визначали стандарти такої діяльності. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Головка О. В. Волонтерство в Україні: історико-правовий аспект. *Право і безпека*. 2023. № 2. С. 9–18.
DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.2.01>
2. Ларіна Н., Ларін С. Соціальне підприємництво та соціальна відповідальність як державні механізми захисту національних цінностей. *Аспекти публічного управління*. 2023. Т. 11. № 4. С. 55–63.
DOI: <https://doi.org/10.15421/152353>
3. Павлюк Т. І., Демченко О. П. Оцінка розвитку волонтерської діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 7. С. 130–137.
DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.7.130>

4. Захарчин Р. М. Синергія взаємодії соціальних інституцій освіти і волонтерства у забезпеченні обороноздатності та розбудови громадянського суспільства в Україні. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2025. Вип. 106. С. 116–128.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-9147.2025.106.10>
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності серед здобувачів освіти» від 08.01.2025 р. № 4186-IX (ред. від 12.09.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4186-20#Text>
6. Мацієвський Ю., Лук'ячук Я. Волонтерство та псевдоволонтерство в Україні: новий погляд крізь призму неформальних інститутів. *Політичні дослідження*. 2024. № 1. С. 19–41.
DOI: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-1-2>
7. Писаренко Л. М., Плукчи Л. В., Федорова І. В. Волонтерство: виклики сьогодення (за матеріалами друкованих ЗМІ). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика»*. 2021. Т. 32. № 1. Ч. 3. С. 156–160.
DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-3/27>
8. Захарчин Г. М., Юрченко О. Б. Роль волонтерства у розвитку людського капіталу. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 71.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-79>
9. Хижняк Л. М. Інституціоналізація міжнародного волонтерства як наукова та практична проблема. *Габітус. Серія «Соціальні та галузеві соціології»*. 2025. Вип. 70. С. 61–65.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.70.9>
10. Бевзенко Л., Злобіна О. Волонтерство в умовах інституційних та структурних змін: генеза та агентні впливи. *Український соціологічний журнал*. 2021. Вип. 26. С. 27–38.
DOI: <https://doi.org/10.26565/2077-5105-2021-26-03>
11. Boico L. Volunteer movement as a social initiative in the context of global challenges. *Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка»*. 2025. Вип. 23. С. 11–20.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.1>
12. Нечепуренко М. О. Соціальне підприємництво як форма соціальної відповідальності малого та середнього бізнесу. *Економічний вісник*. 2023. № 2. С. 22–29.
DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/82.022>
13. Щаслива Л. А. Соціальне підприємництво та волонтерство у вирішенні суспільних проблем. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. № 6–7. С. 20–27.
DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2022-1-252-253-20-27>
14. Наумова О., Наумова М. Роль волонтерського руху у формуванні соціального підприємництва для сталого розвитку повоєнної України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 4. С. 61–70.
DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-80-61-70>

REFERENCES

- Bevzenko L. & Zlobina O. (2021). Volonterstvo v umovakh instytutitsiinykh ta strukturnykh zmin: geneza ta ahentni vplyvy [Volunteering in the conditions of institutional and structural changes: genesis and agent influences]. *Ukrainskyi sotsiologichnyi zhurnal*, 26, 27–38.
<https://doi.org/10.26565/2077-5105-2021-26-03>
- Boico L. (2025). Volunteer movement as a social initiative in the context of global challenges. *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Seriya «Ekonomika»*, 23, 11–20.
<https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.1>
- Holovko O. V. (2023). Volonterstvo v Ukraini: istorykopravovyi aspekt [Volunteering in Ukraine: historical and legal aspect]. *Pravo i bezpeka*, 2, 9–18.
<https://doi.org/10.32631/pb.2023.2.01>
- Khyzhniak L. M. (2025). Instytutsionalizatsiia mizhnarodnoho volonterstva yak naukova ta praktychna problema [Institutionalization of international volunteering as a scientific and practical problem]. *Habitus. Seriya «Sotsialni ta haluzevi sotsiologii»*, 70, 61–65.
<https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.70.9>
- Larina N. & Larin S. (2023). Sotsialne pidpriemnytstvo ta sotsialna vidpovidalnist yak derzhavni mekhanizmy zakhystu natsionalnykh tsinnosti [Social entrepreneurship and social responsibility as state mechanisms for the protection of national values]. *Aspekty publichnoho upravlinnia*, 4(11), 55–63.
<https://doi.org/10.15421/152353>
- Matsiievskiy Yu. & Lukianchuk Ya. (2024). Volonterstvo ta psevdovolonterstvo v Ukraini: novyi pohliad kriz pryzmu neformalnykh instytutiv [Volunteering and pseudo-volunteering in Ukraine: a new look through the prism of informal institutions]. *Politychni doslidzhennia*, 1, 19–41.
<https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-1-2>
- Naumova O. & Naumova M. (2025). Rol volonterskoho rukhu u formuvanni sotsialnoho pidpriemnytstva dlia staloho rozvytku povoiennoi Ukrainy [The role of the volunteer movement in the formation of social entrepreneurship for the sustainable development of post-war Ukraine]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, 4, 61–70.
<https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-80-61-70>
- Nechepurenko M. O. (2023). Sotsialne pidpriemnytstvo yak forma sotsialnoi vidpovidalnosti maloho ta serednoho biznesu [Social entrepreneurship as a form of social responsibility of small and medium business]. *Ekonomichnyi visnyk*, 2, 22–29.
<https://doi.org/10.33271/ebdut/82.022>
- Pavliuk T. I. & Demchenko O. P. (2024). Otsinka rozvytku volonterskoi diialnosti v Ukraini [Assessment of the development of volunteer activities in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 7, 130–137.
<https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.7.130>
- Pysarenko L. M., Plukchy L. V. & Fedorova I. V. (2021). Volonterstvo: vyklyky sohodennia (za materialamy drukovanykh ZMI) [Volunteering: today's challenges (based on printed media materials)]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya «Filolohiia. Zhurnalistyka»*, 1(32), 156–160.
<https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-3/27>
- Shchaslyva L. A. (2022). Sotsialne pidpriemnytstvo ta volonterstvo u vyrishenni suspilnykh problem [Social entrepreneurship and volunteering in solving social problems]. *Aktualni problemy ekonomiky*, 6–7, 20–27.
<https://doi.org/10.32752/1993-6788-2022-1-252-253-20-27>
- Zakharchyn H. M. & Yurchenko O. B. (2025). Rol volonterstva u rozvytku liudskoho kapitalu [The role of volunteering in the development of human capital]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 71.
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-79>
- Zakharchyn R. M. (2025). Synerhiia vzaiemodii sotsialnykh instytutsii osvity i volonterstva u zabezpechnni oboronozdatnosti ta rozbudovy hromadianskoho suspilstva v Ukraini [Synergy of interaction between social institutions of education and volunteering in ensuring defense capability and development of civil society in Ukraine]. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky*, 106, 116–128.
<https://doi.org/10.32782/2707-9147.2025.106.10>
- Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo spryannia rozvytku volonterskoi diialnosti sered zdobuvachiv osvity» vid 08.01.2025 r. № 4186-IX (red. vid 12.09.2025 r.) [Law of Ukraine 'On amendments to some laws of Ukraine regarding the promotion of the development of volunteer activities among students' dated 08.01.2025 No. 4186-IX (ed. dated 12.09.2025)] (2025, January 8). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4186-20#Text>

Стаття надійшла до редакції / Received: 15.01.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 29.01.2026
Оприлюднено / Published: 31.03.2026